

криміналістичне забезпечення розкриття й розслідування злочинів по суті отожднюють із криміналістикою, відзначаючи, що поняття «криміналістичне забезпечення» носить не стільки науковий, скільки практичний характер, що воно «не несе ніякого смислового навантаження» [11, с.23]. Скоріше всього, така думка в них, сформувалося в результаті ознайомлення з раніше згадуваними роботами В.Г. Коломацького, В.А. Образцова й інших авторів, у яких, як ми вже відзначали, дійсно викладається традиційний курс криміналістики.

Як висновок зазначимо, що ніякі найсучасніші криміналістичні засоби і рекомендації щодо їх застосування самі по собі не в змозі забезпечити ефективність боротьби зі злочинністю як загалом та і у місцях позбавлення волі зокрема. На успіх можна розраховувати тільки при відповідному організаційному, правовому, методичному забезпеченні їх використання в діяльності правоохоронних органів. З позиції криміналістики як прикладної науки, все це й охоплюється поняттям криміналістичного забезпечення розкриття й розслідування злочинів у місцях позбавлення волі. При такому розумінні сутності криміналістичного забезпечення, як ми вважаємо, немає сумнівів в науковості даної криміналістичної категорії й необхідності дослідження її проблем.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua>
2. Вольнский В.А. Криминалистическая техника: наука – техника – общество – человек. Монография, М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2000. – С. 171-204.
3. Коломацкий В.Г. Система криминалистического обеспечения деятельности органов внутренних дел / В.Г. Коломацкий // Труды Академии МВД РФ. Актуальные проблемы криминалистического обеспечения расследования преступлений. – М., 1996. – С. 14-19.
4. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования / Под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина. – М., 1997.
5. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования / Под ред. В.А. Образцова. – М., 1992.
6. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции органов предварительного расследования / Под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина. – М., 1997. – С. 129.
7. Ишин А.М. Теоретические аспекты информационного обеспечения органов предварительного следствия в ходе расследования преступлений / А.М. Ишин // Монография. – Калининград: Калининградский ЮИ МВД России, 2003 – 194 с.
8. Коломацкий В.Г. К истории криминалистического обеспечения расследования преступлений. / В.Г. Коломацкий // Информационный бюллетень № 13 по материалам Криминалистических чтений «Криминалистическое обеспечение борьбы с преступностью». – М., 2001. – С. 19-25.
9. Жбанков В.А. К вопросу о криминалистическом обеспечении органов дознания и таможенного расследования ГТК РФ // Информационный бюллетень № 13 по материалам Криминалистических чтений «Криминалистическое обеспечение борьбы с преступностью». – М., 2001.
10. Вольнский В.А. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений. / В.А. Вольнский. – М.: ВНИИ МВД РФ, 1994. – 78 с.
11. Седова Г.И. Дознание: функции и организация деятельности. / Седова Г.И., Степанов В.В. – М.: ТОВ «Прилад-Издат», 2003. – С. 22-23.

* Батюк Олег Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

УДК 343.137

Антон Громовий *

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ДОКАЗУВАННЯ НА СТАДІЇ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Розглядаються наукові проблеми з'ясування категорії «меж доказування» у кримінальному судочинстві. Автором зроблено спробу визначення достатності та глибини доказової інформації на стадії порушення кримінальної справи.

Ключові слова: межі доказування, предмет доказування, порушення кримінальної справи, відмова в порушенні кримінальної справи, стадії кримінального процесу.

Громовий А. А. Определение границ доказывания на стадии возбуждения уголовного дела.

Рассматриваются научные проблемы определения категории «пределов доказывания» в уголовном судопроизводстве. Автором сделана попытка установления достаточности и глубины доказательственной информации на стадии возбуждения уголовного дела.

Ключевые слова: пределы доказывания, предмет доказывания, возбуждение уголовного дела, отказ в возбуждении уголовного дела, стадии уголовного процесса.

Gromovij A. O. Evidence Limits Determination at the Stage of criminal Proceedings Initiation.

We consider the scientific issues to clarify the category of "the limits of proof" in criminal proceedings. The author attempts to determine the adequacy and depth of evidence-based information at the stage of a criminal case.

Keywords: borders of proof, the subject of proof, the criminal case, the refusal to institute criminal proceedings, the stage of criminal proceedings.

Важливою умовою цілеспрямованої і ефективної діяльності органів дізнання, слідчого і прокурора на початковій стадії процесу є правильне визначення її меж. Якщо межі дослідження на даному етапі будуть неприпустимо звужені, це не дозволить прийняти законне рішення про порушення кримінальної справи або про відмову в такому [1, с. 35].

У зв'язку з цим, поряд з предметом доказування важливим є правильне вирішення питання і про межі доказування на стадії порушення кримінальної справи.

Важливе значення для розробки проблем теорії доказів мають праці Ю.П. Аленіна, Р.С. Белкіна, В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, А.Я. Дубинського, А.В. Іценка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, Л.Д. Удалової, С.М. Стахівського, М.Є. Шумила, та інших. Однак, у практичній діяльності органів дізнання, слідства, прокуратури і суду усе ще виникають труднощі із визначенням достатньої кількості доказової інформації для прийняття основних процесуальних рішень на стадії порушення кримінальної справи. А це, у свою чергу, спонукає до теоретичних дискусій у даному напрямку.

Важливою умовою цілеспрямованої і ефективної діяльності органів дізнання, слідчого і прокурора на початковій стадії процесу є правильне визначення її меж. «Якщо межі дослідження на даному етапі будуть неприпустимо звужені, це не дозволить прийняти законне рішення про порушення кримінальної справи або про відмову в такому» [1, с. 35].

У зв'язку з цим, поряд з предметом доказування важливим є правильне вирішення питання і про межі доказування на стадії порушення кримінальної справи.

У вітчизняній кримінально-процесуальній доктрині тривалий час панували ідеї, які заперечували необхідність виділення меж доказування в самостійну процесуальну категорію і відстоювалися позиції про ототожнення їх з предметом доказування. Зазначені поняття розглядалися як не позбавлені специфічних характеристик, але все ж, як ідентичні поняття [2, с. 4]. При цьому особливе значення надавалося предмету доказування, межі ж характеризували обставини, що підлягають доказуванню у кримінальній справі, які поряд з напрямками дослідження у справі, розглядалися як структурна ланка предмету доказування.

У зв'язку з цим зазначалося, що слідство і суд самі повинні, залежно від конкретних умов і обставин, визначити межі розслідування, самі повинні вирішувати в кожному конкретному випадку, що важливо, корисно та необхідно включити в поле своєї уваги і зробити предметом дослідження [3, с. 186-187].

З предметом доказування тісно пов'язане поняття меж доказування (дослідження). Часто ці процесуальні категорії ототожнювали. Такий теоретичний підхід на сучасному рівні розвитку процесуальної доктрини не знайшов своєї підтримки. Загальновідомо, що поняття предмета і меж доказування є взаємозалежними і разом з тим різними поняттями, не тотожними, пов'язаними з різними аспектами процесуального доказування і не пов'язаними один з одним як частина та ціле.

Під межами доказування слід розуміти необхідну і достатню сукупність доказів, зібраних по справі, які забезпечують правильне її вирішення. Якщо поняття предмету доказування виражає, що повинно бути з'ясовано, встановлено у справі, то поняття меж доказування виражає кордони, обсяг і глибину дослідження всіх істотних обставин справи. Правильне встановлення меж доказування передбачає: забезпечення з необхідною повнотою з'ясування обставин, що становлять предмет доказування; використання з цією метою лише допустимих доказів, причому в обсязі, необхідному для достовірних висновків у справі.

Аналіз низки праць з цього питання переконує, що у різних процесуалістів різні погляди на предмет і межі доказування. Одні вважають, що «межі доказування – це менш вдале викладення обставин, які підлягають доказуванню по кримінальній справі» [4, с. 134]. Таке розуміння меж доказування не дістало підтримки в юридичній літературі та було піддано обґрунтованій критиці, оскільки предмет і межі доказування – поняття хоч і взаємопов'язані, але не рівнозначні; кожне з них має властивий тільки йому юридичний зміст і призначення в кримінально-процесуальному доказуванні. Межі доказування визначають глибину, ступінь дослідження обставин, що підлягають встановленню, коло, обсяг доказів та їх джерел, доказових фактів, процесуальних дій, необхідних для цього.

Як слушно зазначає Л.М. Карнеєва, якщо предмет доказування слід розглядати як межі дослідження обставин справи по горизонталі, то межі доказування, що визначають глибину їх дослідження, можна умовно визначити, як межі по вертикалі [5, с. 62].

В юридичній літературі поширена думка (і вона в цілому правильна), що предмет і межі доказування співвідносяться між собою як мета і засіб їх досягнення. Неправильне визначення меж доказування може призвести до його звуження або необґрунтованого розширення. При звуженні меж доказування деякі елементи предмета доказування будуть недостатньо досліджені через прогалини в доказовому матеріалі або ж їх неможливо буде визнати встановленими в результаті недостатньої глибини їх дослідження, що забезпечує надійність висновків. Необґрунтоване розширення меж доказування зумовлює невинуватий надмірність доказової інформації, тобто збирання фактичних даних, що не стосуються справи.

Слід погодитися з висловлюваними в науці кримінального процесу судженнями про те, що «якщо предмет доказування – обставини, що підлягають доказуванню, то межі доказування – ступінь доведеності цих обставин (достатній для ймовірних висновків різного ступеню або обґрунтування достовірності)» [5, с. 15].

Якщо предмет доказування розглядати як межі дослідження обставин справи по горизонталі, то межі доказування, що визначають поглиблення знання про них, можна умовно визначити як межі по вертикалі. Поняття предмета доказування характеризує мета доказування, а поняття меж доказування – засоби досягнення цієї мети [6, с. 50].

Саме поняття меж доказування відноситься до тих, що сформулювати складно, у першу чергу, внаслідок того, що вони не знайшли детального законодавчого закріплення і охарактеризовані в ньому лише в тій мірі, яка створює базу для оцінки обґрунтованості рішення, що дозволяє визначити, чи на всі необхідні питання знайдено відповідь.

Правові формулювання з цього питання носять загальний, неконкретний, оціночний характер. Вказуючи, наприклад, у ч. 2 ст. 94 КПК України на «достатні дані» [7] про ознаки злочину, законодавець не визначає меж такої достатності, фактично віддаючи розгляд цього питання в руки учасників кримінального судочинства, що реалізують доказову діяльність. З цієї причини при вирішенні питання про наповнення зазначеного кримінально-процесуального явища конкретним змістом слід керуватися відповідними розробками доктринального характеру.

Серед учених-процесуалістів у зазначеному напрямку сформувались три наукових підходи: прихильники першого характеризують межі доказування як сукупність фактичних даних, на основі яких приймається законне і обґрунтоване рішення у кримінальній справі, сукупність доказів, необхідну і достатню для встановлення обставин, що мають значення у справі [8, с. 446].

Представники іншої доктринальної позиції визначають межі доказування як глибину, ступінь дослідження фактів, що входять до предмету доказування [9, с. 33].

Третій науковий підхід з даного питання демонструє не заперечення правильності наведених вище концепцій, а відстоює необхідність їх змістовного об'єднання. На думку його прихильників поняття меж доказування включає в себе обидва ці елементи, оскільки без доказів не можна досягти необхідних меж дослідження [10, с. 21-22].

Глибина, і досконалість дослідження обставин, що підлягають доказуванню, являють собою два взаємопов'язаних елементи в структурі меж доказування.

Отже, межі доказування встановлюють, яка сукупність доказової інформації необхідна для забезпечення необхідної глибини дослідження кожної обставини (кількісна сторона), включеної до предмету доказування і всієї системи в цілому (якісна сторона).

У той же час встановлення меж доказування свідчить і про те, що обставини, які входять до предмету доказування у справі, досліджуються не у всіх без винятку деталях та зв'язках, а в тій мірі, в якій ті чи інші деталі необхідні для успішного здійснення завдань судочинства.

У зв'язку з цим виникає закономірне питання, чи різні межі доказування на окремих етапах судочинства?

Слід визнати, що межі доказування специфічні для різних процесуальних стадій, серйозні корективи в їх характеристику вносить сам склад тих обставин, які включаються в предмет доказування на даному етапі, тобто «зміст предмета доказування».

Саме його особливості, в результаті, і визначають специфіку меж доказування. У зв'язку з чим, і теоретично, і практично згубними слід визнати висловлювання тих процесуалістів, які обґрунтовують спільність меж доказування на різних стадіях кримінального судочинства. Кримінально-процесуальний закон передбачає різний рівень доказування обставин, що лежать в основі проведених слідчим процесуальних дій і прийнятих процесуальних рішень.

Так, обмежений за колом обставин предмет доказування на початковій стадії процесу, в результаті, визначає і обмеженість меж реалізованого в її рамках кримінально-процесуального пізнання ймовірно злочинного факту, оскільки, безперечно, що для встановлення меншого кола обставин, необхідне й менше коло доказів. Сам же законодавець чітко реагує на цю особливість різким обмеженням тих процесуальних засобів, які допускаються до реалізації в початковій стадії судочинства.

Законодавче мовчання в частині меж дослідження обставин злочину, нормотворча обмеженість лише вказівкою на необхідність для прийняття рішення про порушення кримінальної справи «достатніх даних», ставить нас перед необхідністю відповісти на питання: яка сукупність доказів повинна бути визнана достатньою для винесення остаточного рішення за результатами процесуальної діяльності початкового етапу судочинства, тобто якогось рівня деталізації та конкретизації у встановленні фактичних обставин події необхідно досягти, щоб прийняти таке рішення?

Будь-які відступи, як у бік обмеженого або занадто детального його розгляду неминуче тягнуть за собою порушення законності: прийняття незаконного та необґрунтованого рішення за підсумками усієї стадії – в першому випадку; перенесення частини завдань досудового розслідування на початкову стадію, і, як наслідок, віддалення процесуальної можливості скористатися більш широким арсеналом засобів збирання та перевірки доказів, що, як наслідок, припускає можливість знищення, приховування слідів злочину і в результаті – збіднення доказового ланцюжка зі встановлення обставин скоєння злочину – у другому.

З цього випливає, що правильне визначення меж доказування на стадії порушення кримінальної справи має велике теоретичне і практичне значення.

Дії, з приводу яких порушується кримінальна справа та здійснюється провадження у ній, повинні містити в собі ознаки злочину. Перевірка приводів про вчинений злочин повинна бути завершена негайно після встановлення наявності або відсутності підстав до порушення кримінальної справи, а дані повинні бути достатніми для того, щоб вирішити питання про порушення справи за тією чи іншою статтею кримінального кодексу. Достатність доказової інформації визначається в кожному конкретному випадку в результаті її оцінки компетентною особою правоохоронного органу.

Реалізація завдань початкового етапу провадження у справі неможлива без прийняття рішень по його завершенні, які мають істотний вплив на напрям і межі подальшого провадження у справі.

Висновки про обставини вчинення будь-якого факту, у тому числі і злочинного, можуть бути як достовірними, так і ймовірними. У контексті даної процесуальної ситуації слід визначитися – на достовірному чи ймовірному встановленні обставини події приймається остаточне рішення на початковій стадії процесу.

Опинившись перед таким вибором, вчені-процесуалісти зайняли кардинально протилежні позиції, віддавши перевагу відповідно одні – достовірному встановленню обставин події, інші – достатності на даному етапі процесу лише ймовірних знань про це.

З метою більш цілеспрямованого і точного дослідження позицій опонентів і прихильників визнаної нами правильної концепції необхідно коротко визначити зміст і співвідношення між собою понять «істина», «достовірність» та «ймовірність».

Метою будь-якої доказової діяльності є отримання відомостей про обставини вчинення злочину і прийняття на основі цього законного і обґрунтованого рішення.

Істина – це адекватне відображення свідомістю людини навколишнього світу. Вона існує незалежно від нас і наших знань про неї, але в рамках процесуальної діяльності вона може бути встановлена лише в ході доведення, обґрунтування доказами обставин, що підлягають встановленню. Істиною є тільки те, що доведено і підтверджено практикою [11. с. 17].

Зазначимо, що достовірність висновку – поняття складне, збірне. Достовірний же висновок сам по собі існувати не може, він повинен бути доведений, обґрунтований.

Лише тільки за умови, що пізнаючий суб'єкт довів, обґрунтував свій висновок, то він (висновок) набуває характеру достовірного, а значить істинного знання. Істина – це відповідність певного знання дійсності, а обґрунтованість – це відповідність нашого знання певним фактичним даним, які можуть бути як істинними, так і помилковими.

Ймовірність – якісно протилежна характеристика отриманого знання про обставини події. Вона означає проблематичність, недостатність знання, його неповноту і, як наслідок, неповну доведеність.

Ймовірність і достовірність пов'язані з істинністю. Та обставина, що ймовірне знання засноване на недостатній кількості доказів, ще не робить його неминуче помилковим. Достовірність – досягнення істини, вірогідність – процес її становлення. Ймовірність і достовірність тісно пов'язані між собою. Ймовірність, будучи знанням певною мірою точною, в процесі певної діяльності і мислення, переходить в інший, більш високий ступінь знання – достовірність [1, с. 49]. Отже, достовірність і вірогідність – це різнорівневі показники доведеності знання на складному і трудомісткому шляху встановлення істини.

Вимога про необхідність встановлення достовірного знання про злочин, вже на початковому етапі процесу висувалась багатьма вченими.

В останні десятиліття розвитку процесуальної думки в аналізованому питанні домінуючою є протилежна точка зору, що являє собою концептуально інший підхід, бо вона не ставить перед доказуванням на стадії порушення кримінальної справи завдання достовірного встановлення фактичних обставин злочину, тобто досягнення істини.

Слід зазначити, що у момент прийняття рішення про порушення справи вимога достовірного встановлення події злочину не впливає із закону. Достатньо, якщо це діяння підтверджується з певним ступенем імовірності, якщо в ньому є серйозне припущення, яке впливає з конкретних фактичних даних. При цьому необхідно враховувати, що мова йде не про абстрактну ймовірність, а про ймовірність реальну, що спирається на досить переконливі дані.

Постанова про порушення кримінальної справи за своєю гносеологічною сутністю – версія, тобто ймовірне судження про кваліфікацію події, перевірка правильності якої здійснюється вже на стадії розслідування.

Знання, – як слушно зазначає А.М. Ларін, – завжди є відображенням дійсності свідомістю людини, але не моментальний знімок, а процес, поступальний рух, ймовірність – один з етапів цього процесу [13, с. 54].

Доказова діяльність початкової стадії судочинства здійснюється в жорстких інформаційних рамках, тут ще невідомі багато деталей визнаного злочинним факту, знання про нього подекуди є проблематичним, тобто має місце ситуація, коли на шляху до бажаного результату встає об'єктивна неможливість достовірного встановлення фактів.

З цієї причини прагнути достовірного висновку про злочин у першій стадії кримінального судочинства рано. Стадія порушення кримінальної справи взагалі не розрахована на отримання такого знання.

З урахуванням таких висновків, з метою уточнення положень ч. 2 ст. 94 КПК України та відображаючи особливості меж доказування в початковій стадії процесу, її необхідно викласти в такій редакції: «Підставою для порушення кримінальної справи є обґрунтоване припущення органу дізнання, слідчого і прокурора про наявність достатніх даних, що вказують на ознаки злочину».

Висловлюючись за можливість вирішити питання про порушення кримінальної справи на основі ймовірного висновку про наявність ознак злочину в досліджуваному факті, слід визнати логічно вірним твердження про необхідність наявності лише знання достовірного характеру при прийнятті рішення про відмову в порушенні справи, що носить остаточний характер.

Рішення про відмову в порушенні кримінальної справи завершує процесуальну діяльність. Відповідно до ч. 1 ст. 99 КПК України, при відсутності підстав до порушення кримінальної справи прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя своєю постановою відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що повідомляють заінтересованих осіб і підприємства, установи, організації [7].

Лише достовірно встановлене знання про те, що злочин не мав місце в дійсності, дозволяє нам обмежитися в такому випадку однією стадією процесу. Наявність же сумнівів в цьому є підставою до прийняття протилежної по процесуальній значущості рішення.

Зауважимо, що закон не вимагає, щоб до моменту прийняття рішення про порушення кримінальної справи факт вчинення злочину був встановлений достовірно. Досить мати дані, які вказують на можливість його вчинення. Це положення свідчить, що межі доказування при прийнятті рішення про порушення справи будуть вужчі, ніж у кримінальній справі в цілому, оскільки для ймовірного, можливого висновку про наявність чи відсутність будь-яких фактів, обставин потрібна менша кількість доказів, ніж для їх достовірного встановлення.

Межі доказування на даній стадії будуть вужчими у порівнянні зі стадією досудового розслідування ще й тому, що перед початковим етапом кримінального процесу не ставиться завдання з'ясувати всі обставини, що входять у предмет доказування у справі. Предмет доказування на стадії порушення кримінальної справи вужчий, ніж на стадії досудового розслідування, а тому вужчими є й межі доказування. На підставі викладеного не можна погодитися з думкою, що межі доказування однакові для всіх стадій кримінального процесу [14, с. 72], а значить, вони однакові також для стадій порушення кримінальної справи і досудового розслідування.

Однак варто мати на увазі, що для прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи відсутність підстав до її порушення чи наявність інших обставин, які виключають провадження у справі, повинні бути встановлені достовірно [15, с. 14]. Це впливає і на межі доказування при прийнятті рішення про відмову в порушенні справи.

Підводячи підсумки викладених у статті положень, зазначимо, що межі доказування повинні визначити ту сукупність доказів, яка необхідна для забезпечення необхідної глибини дослідження як кожної обставини, включеної в предмет доказування, так і всієї системи в цілому.

Межі доказування є специфічними для окремих стадій кримінального судочинства (в тому числі й для стадії порушення кримінальної справи) і визначаються в залежності від складу тих обставин, які включаються в предмет доказування на даному етапі. Обмежений за колом обставин предмет доказування визначає і обмеженість меж реалізованого в його рамках доказування. Остаточне за своєю процесуальною значимістю рішення про відмову в порушенні кримінальної справи може бути прийняте лише на основі достовірного висновку про відсутність в кожному конкретному випадку злочину.

Список використаних джерел:

1. Яшин В.Н. Возбуждение уголовного дела. Теория, практика, перспективы: учебное пособие для вузов / В.Н. Яшин, А.В. Победкин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2002. – 184 с.
2. Миньковский Г.М. Пределы доказывания в советском уголовном процессе / Г.М. Миньковский. – М.: Госюриздат, 1956. – 115 с.
3. Вышинский А.Я. Теория судебных доказательств в советском праве / А.Я. Вышинский. – М.: Юрид. лит., 1950. – 309 с.
4. Рахунов Р.Д. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву / Р.Д. Рахунов. – М.: Госюриздат, 1961. – 277 с.
5. Карнеева Л.М. Доказательства в советском уголовном процессе: учеб. пособие / Л.М. Карнеева. – Волгоград: Изд-во ВСШ МВД СССР, 1988. – 68 с.
6. Кузнецов Н.П. Доказывание в стадии возбуждения уголовного дела / Н.П. Кузнецов. – Воронеж: Изд-во Воронежск. ун-та, 1983. – 112 с.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
8. Алексеев Н.С. Доказывание и его предмет в советском уголовном процессе / Н.С. Алексеев // Актуальные проблемы Советского государства и права в период строительства коммунизма. – 1967. – С. 428-446.
9. Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе: научно-практическое пособие / Ю.К. Орлов. – М.: Проспект, 2002. – 160 с.

10. Шейфер С.А. О понятии доказывания, его предмете и пределах / С.А. Шейфер // Правовые формы и эффективность доказывания по уголовным делам. – Тольятти, 1994. – С. 18.
11. Петрухин И.Л. Истина, достоверность и вероятность в суде / И.Л. Петрухин // Юридический мир. – 2003. – Август. – С. 17-25.
12. Ларин А.М. От следственной версии к истине / А.М. Ларин. – М.: Юрид. лит., 1976. – 197 с.
13. Гапанович Н.Н. Отказ в возбуждении уголовного дела / Н.Н. Гапанович. – Минск, 1977. – 124 с.
14. Фаткуллин Ф.Н. Общие проблемы процессуального доказывания. – 2-е изд., доп. / Ф.Н. Фаткуллин. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1976. – 206 с.

* Громовий Антон Олександрович - здобувач кафедри кримінального права і процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

УДК 343.139(073)

Віталій Дем'янчук *

ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛУ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ ЧИ ЙОГО ОФІЦІЙНОГО ЗВУКОЗАПИСУ У СУДАХ ВИЩЕСТОЯЩИХ ІНСТАНЦІЙ

У статті здійснено аналіз КПК України та судової практики його застосування у ході проведення судового контролю за законністю та обґрунтованістю рішень по кримінальним справам. Запропоновано рекомендації по виявленню судових помилок за допомогою протоколів судових засідань та їх аудіозаписів.

Ключові слова: протокол та аудіозапис судового засідання, апеляційне провадження, кримінальний процес.

Дем'янчук В. А. Использование протокола судебного заседания или его официальной звукозаписи в судах вышестоящих инстанций.

В статье осуществлен анализ УПК Украины и судебной практики его применения в ходе проведения судебного контроля законности и обоснованности решений по уголовным делам. Предложены рекомендации по выявлению судебных ошибок с помощью протоколов судебных заседаний и их аудиозаписей.

Ключевые слова: протокол и аудиозапись судебного заседания, апелляционное производство, уголовный процесс.

Demjanchuk V. A. Using of Protocol of the Trial or Him Official AudioRecording in the Courts of Higher Instances.

In the article the analysis of Criminal procedural code of Ukraine and judicial practice of his application is carried out during the leadthrough of judicial control legality and validity of decisions for to the criminal cases. Recommendations are offered on the exposure of judicial errors by protocols of the judicial meetings and their audiozapisiv.

Keywords: protocol and audiorecording of the trial, appellation, criminal procedure.

Протокол судового засідання є важливим джерелом доказів, особливо при перегляді справи в апеляційному, касаційному провадженні, оскільки в ньому повно, чітко і всебічно відображаються обставини й факти, що мають значення для правильного вирішення справи. Недотримання цих вимог може позбавити суди вищого рівня можливості перевірити законність і обґрунтованість вироку, зумовити його скасування і повернення справи на новий судовий розгляд [3, с.246-247].

Оскільки суди апеляційної, касаційної інстанції створені з метою забезпечення виправлення незаконних, необґрунтованих, несправедливих рішень судів нижчестоящих інстанцій, то проблема повноти, достовірності фіксації судових розглядів, що завершилися постановленням оскаржених рішень, набуває надзвичайного значення для судового контролю. Надзвичайне значення має і допустимість цього джерела доказів. Така контрольна діяльність судів апеляційної та касаційної інстанції може бути успішною лише за умови, якщо наявні надійні засоби фіксування інформації, що дозволяють правильно сприйняти матеріали судового розгляду справи, оцінити обґрунтованість висновків, викладених у вирокі, ухвалі чи постанові, і відповідність цих висновків дійсності. Очевидно, тому існують положення ст.359 КПК України про те, що апеляційний суд при попередньому розгляді справи повинен повернути кримінальну справу судові першої інстанції у випадках, якщо протокол судового засідання не підписаний головуючим чи секретарем судового засідання, а також якщо суд першої інстанції не надав можливості ознайомитися із протоколом судового засідання, не розглянув зауваження на протокол судового засідання. На наш погляд, саме в такий спосіб законодавець прагнув забезпечити наявність у кримінальній справі повно та достовірно складеного і перевіреного сторонами процесу протоколу судового засідання, що складений уповноваженими особами, відповідальними за законність його змісту та форми.

У зв'язку із наведеним доречно навести приклад із судової практики, який відображає дотримання цього підходу. Апеляційний суд Івано-Франківської області 25 листопада 2009 року виніс ухвалу про повернення